

FAKTA.

1A/2021

express

UUDENLAISTA YHTEISTYÖTÄ JA KOTIKANSAINVÄLISTYMISTÄ

Korkeakoulujen henkilöstön kokemukset Erasmus+ -ohjelman ulkomaanjaksoista

TAUSTAA

Erasmus+ on Euroopan unionin koulutus-, nuoriso- ja urheilualan rahoitusohjelma, jolla tuetaan eurooppalaista yhteistyötä. Ohjelman korkeakouluille suunnattujen toimintojen avulla edistetään korkeakoulutuksen kansainvälistymistä ja laatua. Opiskelijaliikkuvuuden lisäksi ohjelma tukee korkeakoulujen opettajien ja muun henkilökunnan liikkuvuutta sekä Eurooppaan että Euroopan ulkopuolisiin maihin.

Korkeakoulujen henkilöstö voi lähteä Erasmus+ -ohjelman tuella ulkomaille opettamaan tai kouluttautumaan. Ulkomaanjaksot kestävät kahdesta päivästä kahteen viikkoon. Opettajavaihto on ollut mukana ohjelmassa jo vuodesta 1997. Keskeistä siinä on opettaminen ulkomaisessa korkeakoulussa: jakson aikana opetusvelvollisuutta on vähintään 8 tuntia viikossa. Opettajavaihtoon voivat osallistua muutkin kuin korkeakoulun opetushenkilöstö ja opettamaan voidaan kutsua myös esimerkiksi ulkomaalaisen yrityksen edustaja.

Erasmus+ -ohjelman eurooppalaisiin ohjelmamaihin on lähtenyt 2000-luvulla suomalaisista korkeakouluista opettajavaihtoon yli 19 000 henkilöä. Vuodesta 2015 lähtien ohjelmassa on ollut mahdollista suunnata ulkomaanjaksolle myös ohjelman kumppanimaihin, jotka ovat pääosin Euroopan unionin ulkopuolisia maita. Tähän globaalin liikkuvuuden opettajavaihtoon on osallistunut 300 suomalaista.

Muu henkilöstön liikkuvuus on ollut mahdollista opettajavaihdon rinnalla vuodesta 2007 lähtien. Käytännössä kyse on

kouluttautumisesta tai työssäoppimisjaksosta korkeakoulussa tai organisaatiossa ulkomailla. Tähän mennessä 11 300 suomalaisten korkeakoulujen opettajaa ja muun henkilöstön edustajaa on kouluttautunut Erasmus+ -ohjelman tuella.

Vastaavasti Suomeen on tullut 2000-luvulla muualta Euroopasta 23 000 osallistujaa opettajavaihtoon ja 10 000 henkilökuntavaihtoon. Globaalin liikkuvuuden kumppanimaista on tullut vajaan 400 henkilöä opettajavaihtoon ja 500 henkilökuntavaihtoon.

Millaisia vaikutuksia korkeakoulujen henkilöstön kansainvälisellä liikkuvuudella sitten on? Mitä ulkomaanjaksolla olleet itse saavat? Miten he uskovat henkilöstöä ulkomaanjaksolle lähettäneiden ja vastaanottaneiden suomalaisten korkeakoulujen hyötynneen? Tässä Fakta Express -julkaisussa paneudutaan Suomesta lukuvuonna 2018–2019 lähteneen ja tänne tulleen korkeakoulujen henkilöstön kokemuksiin Erasmus+ -ohjelmasta. Ai-neistona ovat Euroopan komission *EU Survey* -palautelomakkeet, joilla henkilöstöliikkuvuuteen osallistuneilta kysytään lähtöpäätökseen motivoineita tekijöitä, tyytyväisyyttä ulkomaanjaksoon sekä ulkomaanjakson vaikutuksia. Tarkastelussa olivat 2 037 Suomesta lähteneen ja 2 863 Suomeen tulleen korkeakoulujen henkilöstön vastaukset. Tulokset mittaavat tilannetta juuri ennen koronapandemiaa, joka käytännössä pysäytti korkeakoulujen henkilöstöliikkuvuuden kokonaan.

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSTYRELSEN

Erasmus+

OPETTAJAVAIHDOS- JA HENKILÖKUNTA- VAIHDOT EUROOPASSA LUKUVUONNA 2018–2019

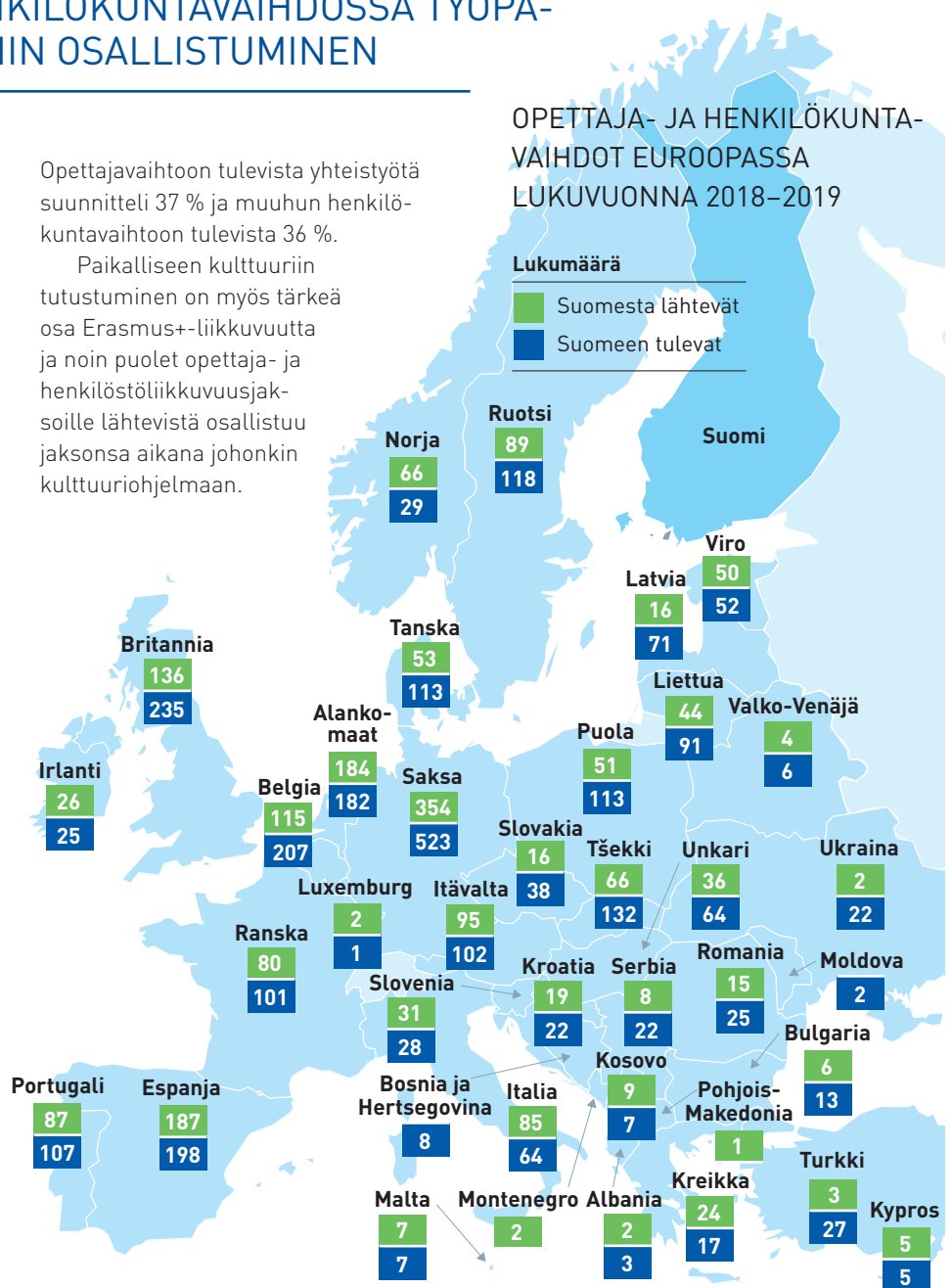
Kyselylomakkeessa vastaajille tarjotaan vaihtoehtoja siitä, mikä ulkomaanjaksen sisältö oli. Kuten edellä jo todettiin, opettajavaihdossa keskeistä on opettaminen eli luentojen pitäminen vastaanottavassa korkeakoulussa. Varsin yleistä on myös työpajojen ja seminaarien pitäminen sekä Erasmus+ -yhteistyön suunnittelu.

Henkilökuntavaihtoihin osallistuneet valitsivat tasaisesti eri sisältövaihtoehtoja. Heillä yleisintä olivat työpajoihin ja seminaareihin osallistuminen sekä Erasmus+ -yhteistyön suunnittelu, joka opiskelijaliikkuvuuden tukemisen ohella oli muulla henkilöstöllä hieman yleisempää kuin opettajilla. Globaaliin liikkuvuuteen osallistuneet suunnittelivat Erasmus+ -yhteistyötä ja tukivat opiskelijaliikkuvuutta useammin kuin Euroopan maissa liikkuneet.

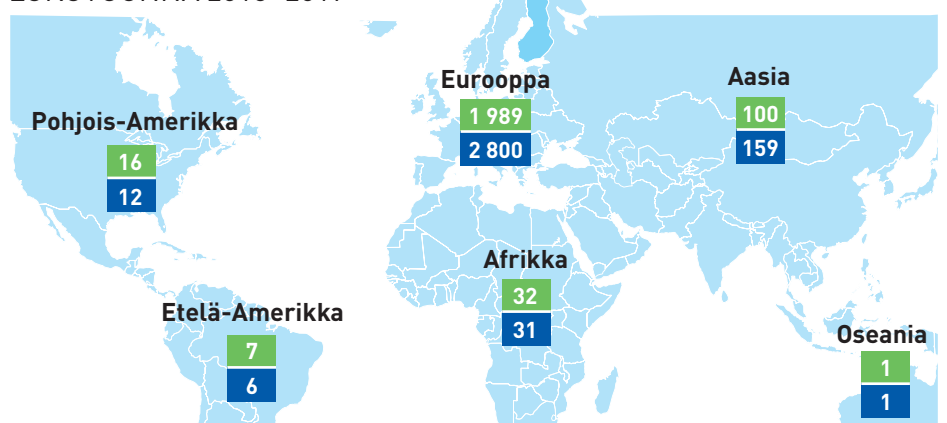
Suomeen henkilökuntavaihtoon tulevat osallistuvat lähtijöitä useammin henkilöstövaihtoviikolle (*staff training week*), joka on korkeakoulun partnerikouluistaan tuleville osallistujille räätälöimä koulutusjakso. Kolmasosa tulijoista osallistui tällaiselle jaksolle. Suomesta opettaja- ja henkilökuntavaihtoon lähtevät puolestaan suunnittelevat Erasmus+ -yhteistyötä useammin kuin tänne tulevat.

Opettajavaihtoon tulevista yhteistyötä suunnitteli 37 % ja muuhun henkilökuntavaihtoon tulevista 36 %.

Paikalliseen kulttuuriin tutustuminen on myös tärkeä osa Erasmus+-liikkuvuutta ja noin puolet opettaja- ja henkilöstöliikkuvuusjaksoille lähtevistä osallistuu jaksosensa aikana johonkin kulttuuri-ohjelmaan.

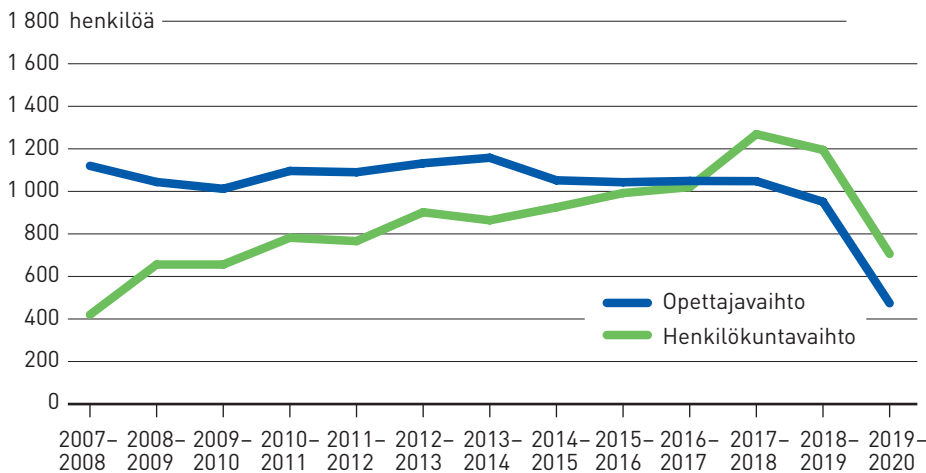

OPETTAJA- JA HENKILÖKUNTA- VAIHTO MAANOSITTAIN LUKUVUONNA 2018–2019

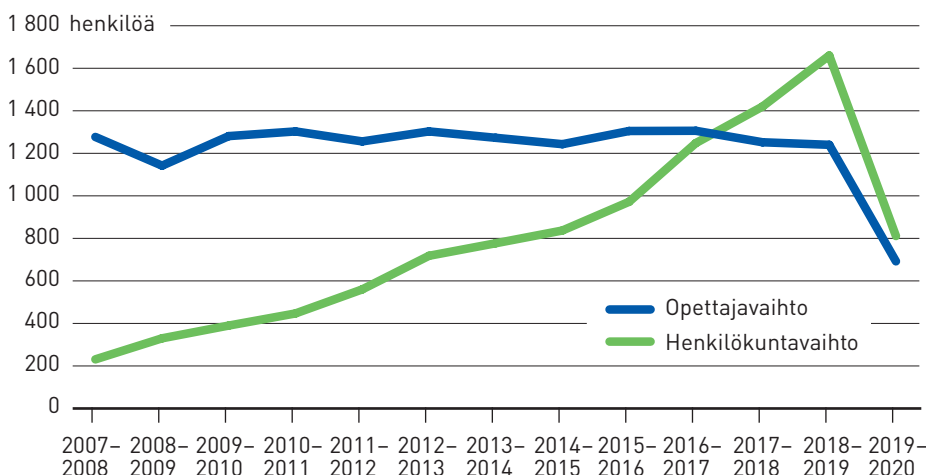

Puolet Suomesta opettaja- tai henkilökuntavaihtoon lähtevistä suunnittelee jaksosensa aikana tulevaa Erasmus+ -yhteistyötä.

OPETTAJA- JA HENKILÖKUNTAVAIHDOT SUOMESTA 2007–2020

OPETTAJA- JA HENKILÖKUNTAVAIHDOT SUOMEEN 2007–2020

ULKOMAANJAKSO-
JEN HYÖDYT OVAT
ENNAKKO-ODOTUK-
SIA SUUREMMAT

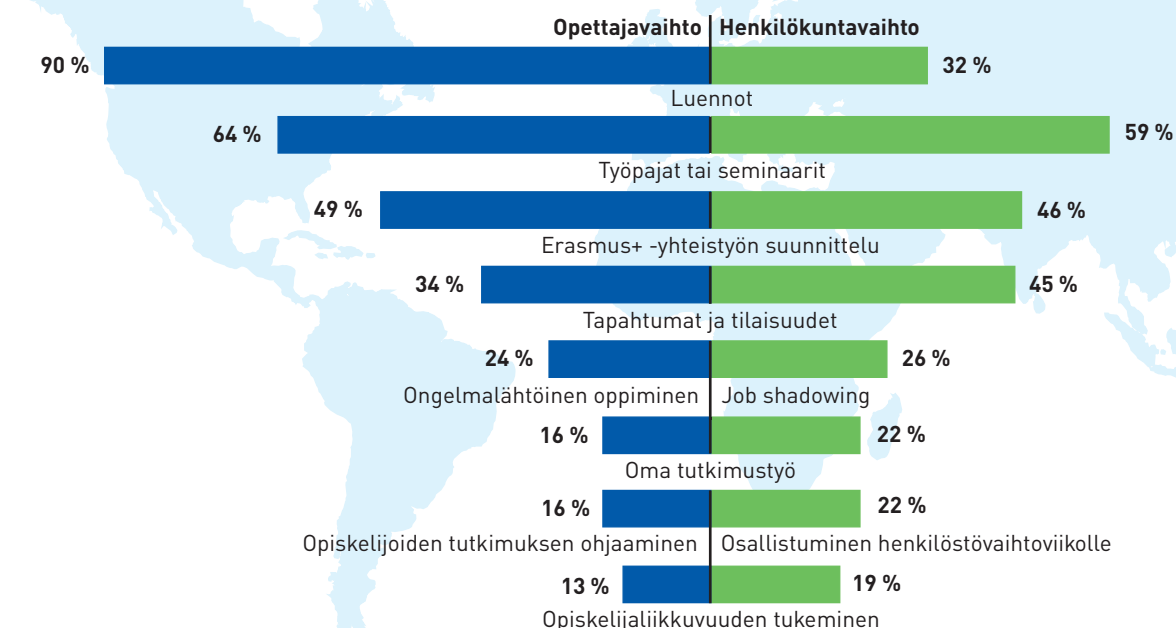
EU Survey -palautekyselyssä ulkomaanjaksolla olleilta kysytään erikseen lähtöön motivoineita tekijöitä ja jakson hyötyjä useilla samansisältöisillä väittämillä. Kun nämä yhdistetään samaan kuvioon, saadaan esille ero odotusten ja ulkomaanjakson annin välillä.

Sivun 4 kuvioissa näkyy 7–8 yleisimäksi noussutta motivaatio- ja hyötyväittämää, joiden kanssa Suomesta muualle Eurooppaan opettaja- ja henkilökuntavaihtoon lähteneet olivat samaa mieltä. Väittämät ovat useimmin mainittujen motivaatiotekijöiden mukaisessa järjestyksessä.

Vastauksista näkyy, että kautta linjan useampi vastaaja tunnisti väittämän hyödyksi kuin itseään ulkomaanjaksolle lähtemiseen motivoineeksi tekijäksi. Ulkomaanjaksolla on siis enemmän positiivisia vaikutuksia kuin ennen lähtöä osattiin odottaa.

Koska opettaja- ja henkilökuntavaihdon tavoitteet ja sisältö poikkeavat toisistaan, on luonnollista, että myös lähtöön motivoivat tekijät ovat niihin osallistuvilla erilaisia. Globaaliin liikkuvuuteen

OPETTAJA- JA HENKILÖKUNTAVAIHTOJEN YLEISIMMÄT SISÄLLÖT

osallistuneiden vastaukset noudattelevat pääosin samaa linjaa Eurooppaan lähteneiden kanssa.

Tärkeimpinä motivaatiotekijöinä sekä opettaja- että henkilökuntavaihtoon lähteneille olivat verkostoituminen eli olemassa olevan yhteistyön kehittäminen ja uusien kontaktien luominen sekä osaamisen kehittäminen ja jakaminen. Nämä olivat ulkomaanjaksolla olleille myös vaihtojen suurinta antia.

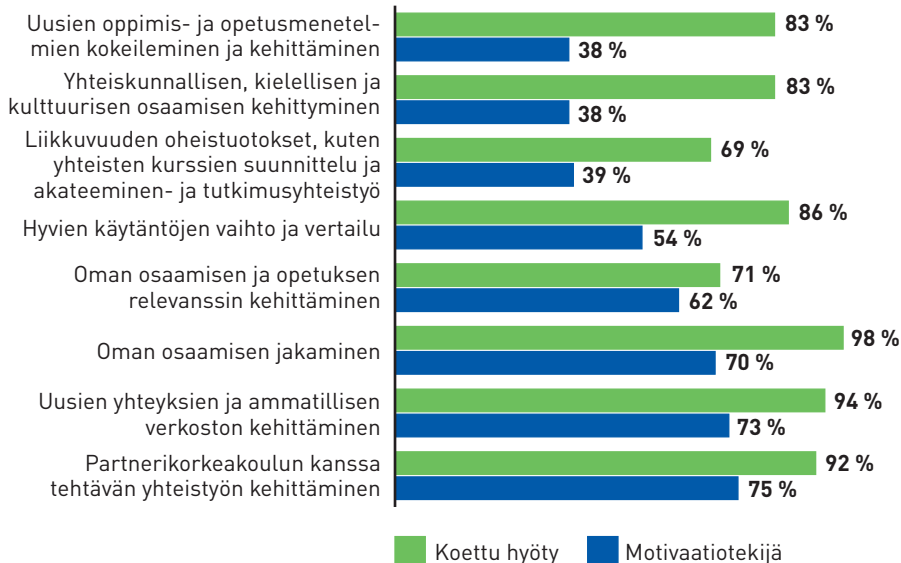
Kuviossa näkyvien motivaatiotekijöiden lisäksi noin 40 %:lla opettajavaihtoon ja puolella henkilökuntavaihtoon osallistuneista lähtöön motivoi mahdollisuus uusien ihmisten tapaamiseen.

Sen sijaan Erasmus+ -apuraha tai työelämäyhteistyön kehittäminen eivät motivoi suomalaisia, sillä vain 4–5 %:lla lähtijöistä nämä asiat vaikuttivat lähtöpäätökseen. Apurahan osalta tämä on ymmärrettävää, sillä henkilöstön ulkomaanjaksot ovat Suomesta lähtijöillä useimmiten työmatkoja, jolloin työnantaja korvaa matkakulut ja Erasmus+ -apuraha käytetään työnantajan kulujen kattamiseen. Työelämäyhteistyön kehittäminen taas palkitsi jälkikäteen, sillä 16 % opettajavaihdossa olleista ja 17 % henkilökuntavaihtoon osallistuneista mainitsi sen ulkomaanjakson tärkeänä antia.

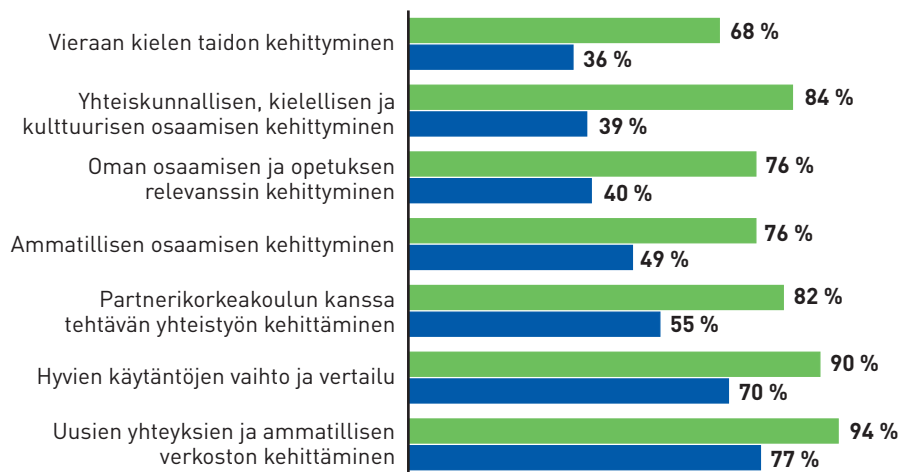
Henkilöstön liikkuvuutta voi tarkastella myös työhyvinvoinnin ja -tyytyväisyyden näkökulmasta, sillä lähes 90 % liikkujista on kokenut työtyytyväisyytensä parantuneen vaihdon seurauksena. Uramahdollisuuksiensa paranemisen vaihdon tuloksena mainitsee noin puolet liikkujista.

Tärkeimpiä motivaatiotekijöitä olivat verkostoituminen sekä osaamisen kehittäminen ja jakaminen. Ne koettiin myös ulkomaanjakson parhaaksi anniksi.

OPETTAJAVAIHTOON MOTIVOINEET TEKIJÄT JA KOETUT HYÖDYT (Suomesta lähtevät; samaa mieltä, %)

HENKILÖKUNTAVAIHTOON MOTIVOINEET TEKIJÄT JA KOETUT HYÖDYT (Suomesta lähtevät; samaa mieltä, %)

HENKILÖSTÖN ULKOMAANJAKSOT LISÄÄVÄT SUOMALAISTEN KORKEAKOULUJEN KOTIKANSAINVÄLISTYMISTÄ SEKÄ UUDENLAISTA YHTEISTYÖTÄ KUMPPANEIDEN KANSSA

EU Survey -kyselyn valossa näyttää siltä, että opettajien ja muun henkilöstön ulkomaanjaksot hyödyttävät henkilökohdaisen annin lisäksi koko korkeakoulua ja myös yksittäisiä opiskelijoita.

Keskeisin Suomesta opettaja- tai henkilökuntavaihtoon osallistuneiden kokema vaikutus korkeakoululle oli, että

heidän ulkomaanjaksonsa tulevat johtamaan uudenlaiseen tai lisääntyneeseen yhteistyöhön korkeakoulujen välillä. Näin kokee Euroopan sisällä opettajavaihdossa olleista 87 % ja henkilökuntavaihdossa olleista 77 %. Euroopan ulkopuolella suuntautuvassa globaalissa liikkuvuudessa vaikutus koetaan vielä merkit-

*Suomeen ulkomaa-
naksolle
tulleet uskovat
vaikuttavansa
erityisesti opiske-
lijoiden kotikan-
sainvälisyyteen
ja heidän moti-
vaatioonsa lähteä
itse ulkomaille.*

tävämmäksi, sillä opettajavaihdossa olleissa 89 % ja henkilökuntavaihdossa olleista peräti 93 % kokee näin.

Ulkomaanjaksokojen koetaan myös kansainvälistävän omaa kotikorkeakoulua. Keskimäärin 73 % Euroopan sisällä ja 78 % sen ulkopuolella liikkuneista arvioi jaksonsa johtavan kotikorkeakoulun kansainvälistymiseen. Euroopan sisällä tapahtuva liikkuvuus tuo globaalia liikkuvuutta useammin uusia opetusmenetelmiä tai hyviä käytänteitä oman kotikorkeakoulun arkeen.

Suomalaisissa korkeakouluissa opettaja- tai henkilökuntavaihdossa olleet arvioivat vaihtonsa suurimmaksi vaikutukseksi kotikansainvälistymisen parantamisen, koska tulijat tuovat ulkomailta uusia näkökulmia myös niille opiskelijoille, jotka eivät ole lähteneet ulkomaille opiskelijavaihtoon tai harjoitteluun. Tämä korostui erityisesti opettajavaihtoon tulleiden vastauksissa: muualta Euroopasta tulleista tätä mieltä oli 82 % ja Euroopan ulkopuolelta tulleista 88 %. Henkilökuntavaihtoon osallistuneista samoin kokee reilusti yli puolet.

Ulkomaalaiset henkilöstöliikkujat uskovat parantavansa myös suomalaisten korkeakouluopiskelijoiden motivaatiota lähteä opiskelijavaihtoon tai harjoitteluun. Suomeen opettajavaihtoon muualta Euroopasta tulleista näin koki 67 % ja Euroopan ulkopuolelta tulleista 84 %. Myös globaaliin henkilökuntavaihtoon Suomessa osallistuneista 73 % uskoi oman vaihtonsa vaikuttaneen myönteisesti opiskelijoiden motivaatioon lähteä ulkomaille.

OPETTAJA- TAI HENKILÖKUNTAVAIHDON VAIKUTUKSET KOTIKORKEAKOULULLE (SUOMESTA LÄHTEVÄT)

VAIKUTUS LÄHETTÄVÄÄN KORKEAKOULUUN:	Eurooppalainen liikkuvuus	Globaali liikkuvuus
Johtaa uusien opetus- / koulutusmenetelmien / lähestymistapojen / hyvien käytäntöjen käyttöön lähettävässä organisaatiossa	60 % 60 %	45 % 44 %
On johtanut uusien opetus- / koulutusmenetelmien / lähestymistapojen / hyvien käytäntöjen käyttöön lähettävässä organisaatiossa	46 % 40 %	32 % 18 %
Johtaa uuteen / lisääntyneeseen yhteistyöhön kumppaniorganisaation kanssa	87 % 77 %	89 % 93 %
On johtanut uuteen / lisääntyneeseen yhteistyöhön kumppaniorganisaation kanssa	39 % 57 %	67 % 76 %
Johtaa lähettävän organisaation kansainvälistymiseen	75 % 71 %	80 % 76 %
On johtanut lähettävän organisaation kansainvälistymiseen	67 % 55 %	67 % 68 %

OPETTAJA- TAI HENKILÖKUNTAVAIHDON VAIKUTUKSET SUOMALAISELLE KORKEAKOULULLE (SUOMEEN TULEVAT)

VAIKUTUS VASTAANOTTAVAAN KORKEAKOULUUN:	Eurooppalainen liikkuvuus	Globaali liikkuvuus
On parantanut niiden opiskelijoiden motivaatiota opiskella / tehdä harjoittelu ulkomailta, jotka eivät ole olleet liikkuvuusjaksolla ulkomailta	67 % 51 %	84 % 73 %
On tuonut uusia näkökulmia niille opiskelijoille, jotka eivät ole olleet liikkuvuusjaksolla ulkomailta (ns. kotikansainvälistyminen)	82 % 60 %	88 % 71 %
On kehittänyt opiskelijoiden yrittäjähenkistä ajattelutapaa ja ymmärrystä yrityksistä	34 % 32 %	56 % 56 %
Johtaa uusien opetusmetodien / lähestymistapojen käyttöön kumppaniorganisaatiossa	52 % 49 %	67 % 71 %
On johtanut uusien opetusmetodien / lähestymistapojen käyttöön kumppaniorganisaatiossa	42 % 37 %	59 % 56 %
Johtaa uusien opetettavien aineiden käyttöönottoon	49 % 43 %	45 % 71 %

 Opettajavaihdot

 Henkilökuntavaihdot

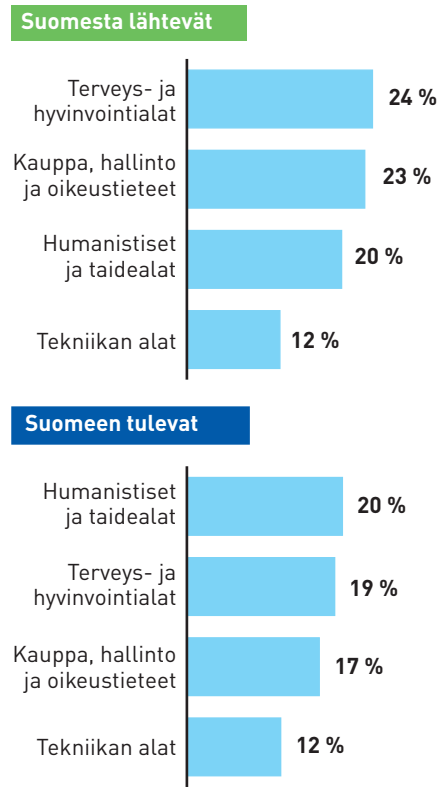
 Keskiarvo

KAIKKI OSALLISTUJAT OVAT TYYTYVÄISIÄ ULKOMAANJAKSOIHINSA

Valtaosa sekä Suomesta ulkomaanjaksolle lähteneistä että Suomeen tulleista kokee, että kotikorkeakoulun strategia kannustaa henkilöstöä osallistumaan kansainväliseen liikkuvuuteen. Kolmannes lähtijöistä on tyytyväisiä siihen, miten opettaja- tai henkilökuntavaihtoon osallistuminen vaikuttaa esimerkiksi ura- tai palkkakehitykseen kotikorkeakoulussa.

Opettaja- ja henkilökuntavaihtoon osallistuneet olivat lähes poikkeuksetta tyytyväisiä ulkomaanjaksoihinsa: opettajavaihdossa olleista kaikki olivat tyytyväisiä tai erittäin tyytyväisiä, henkilökuntavaihdossa olleista näin koki 99,5 %. Erittäin tyytyväisten joukkoon päätyi enemmän Suomeen ulkomaanjaksolle tulleita kuin täältä lähteneitä, mikä todennäköisesti selittyy eri maiden vastauskulttuureilla.

ALAT, JOILTA OSALLISTUTAAN AKTIIVISIMMIN OPETTAJAVAIHTOON

YLEISIMMIN KOE- MUKSIA ULKOMAAN- JAKSOISTA JAETAAN KOKOUKSISSA

Tyypillisin tapa jakaa kokemuksia ulkomaanjaksoista kotikorkeakouluissa ovat henkilökunnan kokoukset. Niissä kokemuksistaan kertoi kollegoille 83 % Euroopan sisällä ja 89 % sen ulkopuolissa maissa liikkuneista. Suomalaiset osallistujat suosivat kokemusten jakamiseen myös erilaisia kirjallisia raportteja, kun taas Suomeen tullut korkeakouluväki jakoi kokemuksiaan kokousten lisäksi työpajoissa ja workshoppeissa.

Globaali liikkuvuuteen osallistuneet suunnittelivat kokemuksistaan kertomista mediassa hieman useammin kuin muut: heistä viidesosalla oli tällaisia aikeita, kun taas Euroopan sisällä liikkuneista vain noin 10 % suunnitteli hyödyntävänsä mediaa ulkomaanjaksonsa sisällöstä ja tuloksista kertomiseen.

Kotikorkeakoulut kannustavat henkilökuntaansa liikkuvuuteen strategioissa ja käytännön tukikeinoilla.

Globaaliin liikkuvuuteen osallistuneet suunnittelevat muita useammin hyödyntävänsä mediaa ulkomaanjaksostaan kertomisessa.

UUSI OHJELMAKAUSI ALKOI POIKKEUSTILANTEESSA

Erasmus+ -ohjelmassa on alkanut uusi ohjelmakausi vuosille 2021–2027. Ohjelmakausi vaihtui poikkeuksellisessa tilanteessa, sillä koronapandemia on vaikuttanut kansainväliseen liikkuvuuteen merkittävästi. Fyysisen liikkuvuuden hiipuminen on vauhdittanut ohjelmassa jo pitkään kehitettyjen virtuaalisten yhteistyön muotojen haltuunottoa ja vahvistanut perustaa esimerkiksi monimuotoiliikkuvuudelle.

Uudella ohjelmakaudella tullaan yhä enemmän hyödyntämään digitaalisuuden tuomia mahdollisuuksia kansainvälisessä yhteistyössä, mutta liikkuvuutta tukevat toiminnot jatkuvat pitkälti saman kaltaisina kuin edellisellä ohjelmakaudella. Tavoitteena on aikaisempaa osallistavampi, ympäristövastuullisempi, digitaalisempi sekä entistä enemmän myös yhteiskunnalliseen toimintaan kannustava ohjelma. Myös rahoitus tulee uudella ohjelmakaudella kasvamaan asteittain.

Opetushallitus on opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla toimiva virasto, joka vastaa koulutuksen, varhaiskasvatuksen ja elinikäisen oppimisen kehittämisestä sekä kansainvälisyyden edistämisestä.